

УДК 341.232

В.О. Фетисенко, аспіранткаНаціональний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра міжнародного права та міжнародних відносин
Фонтанська дорога, 23, Одеса, 65009, Україна

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ СФЕРІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджена історія становлення міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері. Основний акцент приділяється міжнародно-правовому регулюванню такого співробітництва. Автор поділяє історію на декілька етапів, що мають низку особливостей. Також в статті розглянуто сучасні тенденції розвитку міжнародно-правового регулювання міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері.

Ключові слова: наука та техніка; міжнародне співробітництво; науково-технічна сфера; науково-технічне співробітництво.

Постановка проблеми. Розвиток науки та техніки невинно супроводжував людство протягом його всієї історії. Для забезпечення більш швидкого збагачення країн сучасними напрацюваннями світу, було започатковане науково-технічне співробітництво, що складалося з обміну технологіями, їх поширення, співпраці вчених та дослідників тощо. В порядку денному стоїть питання про інтенсифікацію мобільності (насамперед міжнародної) вчених. Міжнародне співробітництво в науково-технічній сфері зачіпає майже кожний університет, наукову установу та дослідницький центр світу. Особливо актуальним воно предстало для України, тому що перед нашою державою стоїть завдання залучення до Європейського наукового простору (англ. European Research Area, ERA) як нового рівня міжнародного співробітництва у науково-технічній сфері. Саме тому питання історії становлення такого співробітництва та його міжнародно-правового регулювання заслуговує окремого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародне науково-технічне співробітництво стало предметом дослідження багатьох видатних науковців, таких як І.І. Дахно, Ю.М. Колосов, К.Г. Борисов, Л.А. Гумеров, В.М. Шугуров, К.А. Задумкін, Т.В. Черницька, М. Леклерк, Дж. Нідем, К. Сенекер та інші. Віддаючи належне науковим напрацюванням вказаних дослідників, слід зазначити, що питанням розвитку міжнародного співробітництва потрібно приділити увагу більш детально.

Метою статті є дослідження історії міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері та становлення його міжнародно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід зазначити, що в цій статті під науково-технічною сферою буде розумітися комплекс суспільних відносин, що виникають з приводу здійснення науково-технічної діяльності.

Передісторія розвитку міжнародно-правового регулювання міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері – період зародження міжнародного співробітництва в цій сфері, його відокремлення від інших видів співробітництва держав, коли як таке міжнародно-правове регулювання науково-технічного співробітництва ще було відсутнім. В цей період (який розпочався через декілька тисячоліть після народження перших людських цивілізацій та тривав до 1945 р.) мали місце переважно індивідуальні, міжособистісні контакти. Першим зафіксованим випадком міжнародних наукових відносин був візит математика Архімеда (287-212 р. до н.е.) з грецької колонії у Сицилії до єгипетських математиків в Александрію для відточення своєї теорії про закон важеля та принципи гідростатики [1, 24]. Попри існуючі візити та контакти між науковцями та дослідниками з різних країн, що мали місце з тих часів, співпраця дослідників між собою була частіше винятком, ніж правилом, тому говорити про повноцінне та систематичне міжнародне співробітництво неможливо. Причиною такого стану були недостатні економічні, транспортні та культурні зв'язки між країнами, відсутність платформ для повноцінних та систематичних

наукових та технічних обмінів, страхи дослідників та науковців через можливість викрадення чи присвоєння їх напрацювань іншими тощо.

Першим значним поштовхом у розвитку наукового та технічного співробітництва стала активізація процесів науково-технічних досліджень та розробок. Як зазначає І.І. Дахно, «починаючи з XVI ст. обсяг наукової діяльності збільшувався вдвічі протягом кожних 10–15 років» [2, 193], що було зумовлено науково-технічною революцією. А. Джакометті та Ф. Маррелла підкреслюють, що «з розвитком ранніх наукових співтовариств в XVII ст., наукове знання ставало все більше консолідованим, поєднуючи дослідників з Європи та за її межами за допомогою подорожей, листування та публікацій» [3, 6]. Прикладом такої тенденції є створення Лондонського королівського товариства з розвитку знань про природу в 1660 р., яке, залишаючись приватною організацією, існує донині та має значний вплив на наукову політику Великої Британії.

Кінець XIX ст. знаменується створенням низки міжнародних організацій, які стали першими гравцями на міжнародній арені, компетенція яких частково стосувалась науково-технічної сфери, хоча й обмежувалась лише обговоренням вузьких питань та проблем. Такими організаціями були Міжнародний союз для вимірювання землі (1864 р.), Міжнародний телеграфний союз (1865 р.), Всесвітній поштовий союз (1874 р.) та Міжнародне бюро мір та ваг (1875 р.). Хоча в установчих документах цих організацій науково-технічне співробітництво не згадується, саме вони стали розповсюджувати надбання науково-технічного прогресу (телеграф, електровз'язок тощо) світом та створили підґрунтя для науково-технічного співробітництва як такого. З часом виникали й інші наукові міжнародні організації, зокрема й неурядові. Серед них потрібно відзначити Міжнародну раду наукових спілок (1931 р.), яку вважають одним з перших прикладів застосування наукової дипломатії [3, 8], та інституції Ліги Націй: Міжнародний комітет Ліги з інтелектуальної співпраці та Міжнародний інститут з інтелектуального співробітництва, який, як вказує П. Петітжан, «лобіював державну участь в пов'язуванні наукового прогресу з соціальними змінами» [4, 23, 35]. Досягнення Ліги Націй у сфері наукового співробітництва високо оцінює О. М. Вилегжанін [5, 361]. Таким чином можна відзначити, що наприкінці XIX – на початку XX ст. почалось інституційне забезпечення міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері та консолідація вчених та дослідників у спілки, інститути та комітети.

Початок Другої світової війни докорінно змінив відношення до міжнародного права й міжнародних відносин. Наука й техніка не залишились осторонь, їх почали використовувати як для пошуку можливостей для закінчення війни, так і, на жаль, для воєнних і негуманних цілей. Як приклад міжнародного науково-технічного співробітництва наводять проект «Манхеттен», в якому Сполучені Штати Америки зібрали вчених з різних країн, ресурси та пристрої з метою створити те, що покладе край Другій світовій війні. В доктрині відзначають, що це був перший проект такого масштабу, який залучив учених з низки країн, та, мабуть, перший справжній міжнародний науковий проект в історії [3, 11]. Необхідно зауважити, що використання терміну «міжнародний науковий проект» в цьому контексті, на нашу думку, не є доцільним, тому що під ним слід розуміти науковий проект, створений та фінансований міжнародною організацією чи міжнародним фондом, де беруть участь представники декількох держав.

В 1945 р. перший етап історії міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері підходить до завершення. Під час цього етапу виникають та розвиваються міжнародні відносини в науково-технічній сфері, які стали об'єктом регулювання міжнародного права. Науково-технічне співробітництво в цей період проходить шлях від поодиноких несистематичних науково-технічних контактів й обмінів до створення перших міжнародних організацій з компетенцією в галузях науки й техніки та наукових проектів.

Початок другого етапу збігається зі створенням Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) в 1945 р., що позначилось на міжнародному співробітництві в науково-технічній сфері – саме з цього часу розпочинається його міжнародно-правове регулювання. В п. 3 ст. 1 Статуту ООН закріплювалась одна з цілей організації: здійснення «міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру». Ст.ст. 55 та 56 гл. IX Статуту ООН закріплювали сприяння орга-

нізації у вирішенні таких проблем і зобов'язання держав-членів співробітничати з ООН у цьому напрямку. Таким чином, міжнародне співробітництво з цих найважливіших питань стало обов'язком кожної держави та світового співтовариства в цілому.

Після Другої світової війни стало очевидно, що розвиток науки відіграватиме важливу роль у майбутньому, і очікувалось, що вчені, які зіграли важливу роль у військових діях, зроблять теж саме й заради підтримки миру та запобігатимуть деструктивному використанню науки в післявоєнний час [4, 29]. Саме тоді почала активно обговорюватись необхідність створення універсальної організації, в компетенції якої була б сфера науки. Такою організацією стала Організація Об'єднаних Націй з питань культури, науки й освіти (далі – ЮНЕСКО). Під час обговорень доцільності створення ЮНЕСКО, замість ЮНЕКО¹ в 1945 р. всесвітньо відомий вчений Дж. Нідем зауважував, що «науці є так багато чого запропонувати всесвітній організації, що було б бажано, якщо вона була представлена як на високому, або дорадчому, рівні, так і на нижчому, або функціональному рівні організації» [6, 205-206]. Питання науки займають істотне місце в Статуті ЮНЕСКО, а саме в ст. I.1 завданням організації проголошується сприяння зміцненню миру та безпеки шляхом розширення співпраці народів у сфері освіти, науки та культури. А згідно зі ст. I.2.с ЮНЕСКО заохочує співробітництво народів у всіх галузях розумової діяльності, міжнародний обмін особами, які працюють в галузі освіти, науки й культури, а також обмін виданнями, творами мистецтва, лабораторним обладнанням і різною корисною документацією, забезпечуючи різними видами міжнародного співробітництва всім народам можливість ознайомлення з усім, що публікується в окремих країнах. Таким чином, ЮНЕСКО стала однією з найвпливовіших організацій у світі з питань співробітництва в галузі науки.

Також можна знайти окремі положення, що стосуються міжнародного науково-технічного співробітництва, в статутах різних міжнародних організацій, які таким співробітництвом безпосередньо не займаються. Наприклад, у ст. 2 гл. II Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я 1948 р. функціями організації наведені сприяння співробітництва між науковими і професійними групами, які беруть участь у розвитку справи охорони здоров'я та заохочення й проведення досліджень у сфері охорони здоров'я. Схожі положення можна знайти в ст. 2 гл. I Статуту ООН з промислового розвитку 1966 р., де однією з її функцій є сприяння та заохочення розвитку й використання методів планування та надання допомоги в розробці програм розвитку, науково-технічних програм та планів індустріалізації в державному, кооперативному та приватному секторі.

Розвиток міжнародно-правового регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва відбувався й на регіональному рівні. Важливим поштовхом для розвитку європейського науково-технічного співробітництва стало створення Ради Європи (далі – РЄ) в 1949 р. Статут РЄ в п. b ст. 1 гл. I серед цілей організації виділяє розгляд питань, укладення угод та проведення спільних дій в науковій сфері. Рада Європи стає головним центром регулювання європейського співробітництва в науково-технічній сфері. Наступними десятиріччями були створенні Європейська організація з ядерних досліджень (ЦЕРН) у 1954 р. та Європейська організація космічних досліджень у 1961 р.

В 1963 р. в Женеві відбулась перша Міжнародна конференція ООН з науки та техніки в цілях розвитку. Метою конференції стало використання науки й техніки для подолання розриву між розвинутими країнами, та країнами, що розвиваються. На жаль, конференція була скоріш науковим форумом та жодного міжнародно-правового документу по її завершенню не було прийнято. Проте, саме на цій конференції увага вчених-міжнародників була спрямована на можливість використання науки та техніки на універсальному рівні задля розвитку та підвищення життєвих стандартів.

В той же час відбувається доктринальна розробка засад міжнародно-правового регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва, зокрема, такими вченими як Дж. Нідем, К. Сенекер, О. Шахтер, Ст. Дойл, Д. Джонстон, Г. Кан, Г. Тобенфелд та інші. Розвиток доктрини привертає увагу до питань міжнародно-правового регулювання співробітництва в науково-технічній сфері не лише науковців, а й правників. Формуються теоре-

¹ Спочатку планувалось створення UNECO, без компетенції в сфері науки, але в решті решт організація була доповнена такою компетенцією та отримала назву – UNESCO.

тичні засади такого співробітництва, складається розуміння його необхідності та, важливіше, необхідності його спрямування в цілях розвитку та миру.

Увага міжнародному співробітництву в науково-технічній сфері приділялась і в подальших регіональних міжнародних актах. Так, у главі IX «Співробітництво між державами» Заключного акту Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. проголошувалось прагнення держав «розвиваючи свою співпрацю, підвищувати добробут народів і сприяти втіленню в життя їх сподівань, використовуючи, зокрема, вигоди, що випливають зі зростаючого взаємного ознайомлення та їх прогресу і досягнень в економічній, науковій, технічній ... сферах». Частина 4 Акту повністю присвячена співробітництву в галузі науки та техніки. В тому ж році, вже на універсальному рівні, Генеральна Асамблея ООН прийняла Декларацію про використання науково-технічного прогресу в інтересах та на благо людства [7]. Декларація проголошує сприяння усіх держав міжнародному співробітництву в цілях використання науково-технічного прогресу для укріплення міжнародного миру, безпеки, свободи та незалежності та їх утримання від дій, що спотворюють цілі направлення прогресу на благо людства.

В 1979 році у Відні відбулась друга Міжнародна конференція ООН з науки та техніки. Програма конференції мала три основні теми: посилення науково-технічних потужностей країн, що розвиваються; реструктуризація чинної моделі міжнародних науково-технічних відносин та посилення ролі ООН в створенні нових видів співпраці та їх фінансування. Ця конференція, на відміну від першої, мала більш політичний характер. Відповідно до рекомендацій конференції Генеральна Асамблея заснувала Комітет з науки та техніки в цілях розвитку в ООН та в рамках Секретаріату ООН – Центр з науки та техніки, який став центральним органом з вироблення науково-технічної політики ООН. Конференція була не лише науковим форумом, а й інструментом, за допомогою якого держави бажали використовувати науково-технічну сферу в цілях росту потенціалу та могутності своїх країн і отримати вигоду від торгівлі та обміну технологіями між державами.

Значна увага приділяється науці та техніці в міжнародних стратегіях розвитку ООН, а саме в «Декаді розвитку» ООН – програмі міжнародного економічного співробітництва (Резолюція 1710 (XVI) ГА ООН від 19 грудня 1961 р.), Міжнародних стратегіях розвитку ООН на друге, третє та четверте Десятиріччя 1970 р.[8], 1981 р.[9] та 1990 р.[10] відповідно. В цих програмах науково-технічному співробітництву присвячені відповідні розділи. В 1981 р. в рамках ООН були вжиті заходи щодо створення Системи фінансування науки та техніки з метою розвитку, а в 1984 р. була створена Система оповіщення про нові технологічні досягнення. Серед важливих документів Ради Європи того часу можна навести резолюцію ПАРЕ RES832 1984 р. та рекомендацію ПАРЕ REC1029 1986 р., що стосуються європейського наукового співробітництва та європейського наукового і технічного співробітництва відповідно.

Співробітництво в науково-технічній галузі регулюється окремими частинами зовсім різних міжнародних документів, розрізнених за своєю природою, що викликає труднощі в оцінці масштабів міжнародно-правового регулювання цієї сфери. Це, переважно, «м'яке» міжнародне право, що знаходить своє вираження в декларативних положеннях статутів міжнародних організацій, декларацій та інших міжнародних актів. Проте, неможливо не погодитись з тим фактом, що науково-технічна сфера з кожним роком отримувала все більше і більше уваги в міжнародних організаціях та на інших міжнародних форумах. Особливу увагу слід приділити питанням трансферу технологій. Договори про трансфери технологій займали важливе місце в зовнішньоекономічній діяльності держав. Спочатку вони мали здебільшого приватно-правовий характер, але, зі збільшенням кількості технологій та темпів їх розвитку, почали виходити на інший рівень регулювання. Питання розвитку міжнародного ринку трансферу технологій заслуговують окремого дослідження. Також має місце практика укладання міжнародних договорів про науково-технічне співробітництво для забезпечення більш тісної та ефективної кооперації між державами-сторонами в науково-технічній сфері. Науково-технічне співробітництво розкривалось або в окремому двосторонньому договорі, або було частиною більшого договору з економічної співпраці.

В.М. Аніщук підкреслює те, що в останні десятиріччя особливий розвиток отримали комерційні форми міжнародного наукового співробітництва, це «знайшло своє відобра-

ження в різкому рості кількості наукових публікацій та патентів, підготовлений авторами з різних країн» [11, 113]. Також відзначається виникнення нових форм міжнародного науково-технічного співробітництва, а саме активний розвиток міжфірмової кооперації в 80-х роках, а в 90-х – стратегічних альянсів компаній різних країн, нерідко навіть тих, що конкурують між собою. Альянси створювались в найбільш перспективних галузях (мікроелектроніка, телекомунікації, біотехнології тощо) [12]. Нові виклики науково-технічного прогресу у світі почали вимагати відповіді й від міжнародного права. Тому почали з'являтися численні міжнародні наукові проекти, що залучали як юридичних осіб інших держав, так і державні структури та навчальні і дослідницькі установи. В 1992 р. замість Комітету з науки та техніки в цілях розвитку та Центра з науки та техніки була заснована функціональна Комісія з науки та техніки в цілях розвитку, яка координує усі дії ООН в сфері науки та техніки та сприяє розширенню міжнародного співробітництва в цій сфері.

Враховуючи вищевикладені тенденції, можна позначити завершення першого підетапу другого етапу історії міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері. В цей час здійснювалась доктринальна розробка та розвиток міжнародно-правового регулювання науково-технічного співробітництва, проголошення цілей науково-технічного прогресу й співробітництва заради миру й розвитку.

Наступний підетап (з 90-х років до сучасності) позначається глобалізаційними тенденціями в науці й техніці, виникненням багатьох «центрів» та розширенням видів науково-технічного співробітництва. Характеризуючи початок 90-х років ХХ ст., М. Леклерк та Дж. Гане відзначають початок нового світового наукового порядку, який більше не ґрунтується на класичній асиметрії центр/периферія, в якому відбувається «розчинення» центру впливу з чіткими державними кордонами та так зване «роздержавлення» світової науки. Осередками наукового впливу стають багато численні «мережеві центри» в Північній Америці, Європі та Азії, які інтегруються в єдину глобальну мережу наукових обмінів [13, 287]. Паралельно з цим М. Кінан та П. Катлер відзначають, що крім інституційних та, в деяких відносинах міжнародного наукового співробітництва «зверху-донизу», переважна більшість міжнародних зв'язків були ініційовані окремими вченими та на засадах *ad hoc* [14]. На Всесвітній конференції «Наука для ХХІ століття: нові обов'язки» 1999 р. була прийнята Декларація про науку і використання наукових знань, що проголошувала важливість науки для знань, прогресу, миру, розвитку та суспільства [15]. В Підсумковому документі Всесвітнього саміту 2005 р., прийнятого Генеральною Асамблеєю ООН, міжнародно-правовому регулюванню науки й техніки в цілях розвитку присвячено цілу главу [16].

В доктрині все більше уваги приділяється питанням глобалізації, багато авторів вважають глобалізацію в сучасному світі позитивним явищем в плані розвитку міжнародно-правового регулювання міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері [11, 115; 12; 13, 261; 14; 17, 21; 18, 23]. Вона посилює міжнародне співробітництво як інструмент взаємодії між державами різного рівня науково-технічного розвитку. В доктрині також наголошують на зростаючій ролі науково-технічної дипломатії, яка розуміється як пріоритетність формування зовнішньополітичних умов для становлення інноваційних форм розвитку національної економіки (економіки знань), науково-технічний потенціал відносять до складових могутності та влади держави, а сучасні високі технології – до інструментів владного контролю як в економіці, так і в політиці [17, 21-23]. З цим не можливо не погодитись, бо сьогодні усі найвпливовіші держави займають передові позиції не тільки за військовою міццю та економічними показниками, але й за науково-технічним розвитком та потенціалом (США, Японія, Китай та інші).

Проте, в сучасному міжнародному науково-технічному співробітництві існують і проблеми, в першу чергу це питання фінансування. Як зазначають М. Кінан та П. Катлер, знайти кошти на науку в межах країни легше, ніж на «міжнародну» науку. Найчастіше міжнародна наука отримує фінансування від міжнародних організацій, корпорацій, трастів чи індивідів, та, тим не менш, такі фінансові механізми не в достатній мірі забезпечують підтримку міждисциплінарних наук задля вирішення складних глобальних проблем та виконання великих міжнародних наукових ініціатив [14]. Однак, припускається, що у майбутньому міжнародне співробітництво може стати єдиним способом реалізації великих наукових проектів через постійний ріст вартості досліджень [12]. Таким чином, міжнародне забез-

печення науково-технічних досліджень та розробок стає надзвичайно важливим важелем в їх здійсненні, тому важливо залучати якомога більше країн до співпраці в таких проєктах за допомогою засобів міжнародного права.

Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що другий етап історії міжнародно-правового регулювання міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері є періодом спрямування науково-технічного співробітництва в цілях миру та розвитку.

Висновки. Підбиваючи підсумок вищевикладеному, слід зазначити, що шлях становлення міжнародного науково-технічного співробітництва має різні етапи свого розвитку, що характеризуються низкою особливостей, та тенденції свого розвитку в майбутньому.

Перший етап триває зі Стародавнього світу до 1945 р. Під час цього етапу виникають та розвиваються міжнародні відносини в науково-технічній сфері, які стають об'єктом регулювання міжнародного права. Науково-технічне співробітництво в цей період проходить шлях від поодиноких несистематичних науково-технічних контактів й обмінів до створення перших міжнародних організацій з компетенцією в галузях науки й техніки та наукових проєктів.

Другий етап триває з 1945 р. до теперішнього часу і складається з двох підетапів, та, загалом, є періодом спрямування науково-технічного співробітництва в цілях миру та розвитку. Під час першого підетапу (1945 р. – 90-ті роки ХХ ст.) здійснювалась доктринальна розробка та розвиток міжнародно-правового регулювання науково-технічного співробітництва, проголошення цілей науково-технічного прогресу й співробітництва заради миру й розвитку. А другий підетап (90-ті роки ХХ ст. – сучасність) позначається глобалізаційними тенденціями в науці й техніці, виникненням багатьох «центрів» та розширенням видів науково-технічного співробітництва.

Досі немає єдиного міжнародно-правового акту, який би ввібрав в себе всі аспекти регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва. Але, виникає питання, чи потрібен такий акт, бо науково-технічна кооперація за своєю суттю є досить розрізненою та зустрічається в зовсім не пов'язаних між собою сферах міжнародного регулювання. Уявляється більшою проблемою відсутність «жорсткого» регулювання співробітництва в цій сфері, ніж відсутність універсального міжнародного акту, який, якби й існував, був би проявом «м'якого» міжнародного права.

Вважається доцільним на міжнародному рівні врегулювати основні засади здійснення міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері, чітко закріпити його форми та види, від чого й будуть відштовхуватись правники, що розроблятимуть конкретні механізми здійснення такого співробітництва. На сьогодні ще зарано говорити про існування універсальної системи міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері, але не можна заперечувати той факт, що вона є дійсно глобальною. Саме тому, можна очікувати нові етапи розвитку міжнародного співробітництва в цій сфері, що стануть предметом подальших досліджень у майбутньому.

Список літератури

1. Cardwell D. The Norton History of Technology / D. Cardwell. – New York: W.W. Norton & Company, 1995. – 600 p.
2. Дахно І.І. Міжнародне економічне право. – 3-тє вид., перероб. і доповн. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.
3. Giacometti A., Marrella F. International Scientific Cooperation. ITER – A Case of Study [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.unive.it/bitstream/handle/10579/4723/830593-1150142.pdf?sequence=2>
4. Petitjean P., Zharov V., Glaser G., Richardson J., de Padirac B., Archibald G. Sixty Years of Science at UNESCO 1945-2005 / P. Petitjean, V. Zharov, G. Glaser, J. Richardson, B. de Padirac. – UNESCO Publishing, 2006. – 695 p.
5. Международное право: учебник / отв. ред. А.Н. Вылегжанин. – М.: Высшее образование, Юрайт-Издат, 2009. – 1012 с.
6. Needham J. The Place of Science and International Scientific Cooperation in Post-War World Organization / J. Needham // *Experientia*. – 1945. – Vol. I/6. – P. 205-206.
7. Декларація про використання науково-технічного прогресу в інтересах та на благо людства [Електронний ресурс]: Резолюція 3384 (XXX) Генеральної Асамблеї ООН від 10 листопада 1975 р. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/science.shtml
8. Міжнародна стратегія розвитку на друге Десятиріччя ООН [Електронний ресурс]: Резолюція 2626 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 р. – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/351/55/IMG/NR035155.pdf?OpenElement>

9. Міжнародна стратегія розвитку на третє Десятиріччя розвитку ООН [Електронний ресурс]: Резолюція 35/56 Генеральної Асамблеї ООН від 5 грудня 1980 р. – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/395/31/IMG/NR039531.pdf?OpenElement>
10. Міжнародна стратегія розвитку на четверте Десятиріччя розвитку ООН [Електронний ресурс]: Резолюція 45/199 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1990 р. – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/571/04/IMG/NR057104.pdf?OpenElement>
11. Инновационная деятельность и научно-технологическое развитие: учеб. пособие / В.М. Анищик, А.В. Русецкий, Н.К. Толочко; под ред. Н.К. Толочко. – Мн.: Изд. центр БГУ, 2005 – 151 с.
12. Шелюбская Н. Глобализация и региональная кооперация в сфере НИОКР [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/6_6_99.htm
13. Leclerc M., Gagny J. International scientific cooperation: The continentalization of science / M. Leclerc, J. Gagny // *Scientometrics*. – 1994. – Vol. 31, № 3. – P. 261- 292.
14. Keenan M., Cutler P., Marks J., Meylan R., Smith C., Koivisto E. Orienting international science cooperation to meet global 'grand challenges' [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://spp.oxfordjournals.org/content/39/2/166.full?keytype=ref&ijkey=wu3pFABkunWOBSSQ>
15. Декларация про науку та використання наукових знань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unesco.org/science/wcs/declaration_r.pdf
16. Підсумковий документ Всесвітнього саміту 2005 р. [Електронний ресурс]: Резолюція 60/1 Генеральної Асамблеї ООН від 16 вересня 2005 р. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/outcome2005_ch2.shtml#t17
17. Васильева Н.А., Чньсин В. Значение научно-технического фактора в современных международных отношениях / Н.А. Васильева, В. Чньсин // *Вестник международных организаций*. – 2010. – № 4(30). – С. 21-28.
18. Задумкин К.А., Теребова С.В. Инструменты международного научно-технического сотрудничества / К.А. Задумкин, С.В. Теребова // *Проблемы развития территории*. – 2009. – Вып. 2 (48). – С. 23-33.

Стаття надійшла 25.03. 2016 р.

В.О. Фетисенко, аспірантка

Национальный университет «Одесская юридическая академия»
Кафедра международного права и международных отношений
Фонтанская дорога, 23, Одесса, 65009, Украина

СТАНОВЛЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ СФЕРЕ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Резюме

В статье автор исследует историю становления международного сотрудничества в научно-технической сфере. Основной акцент уделяется международно-правовому регулированию такого сотрудничества. Автор делит историю на несколько этапов, имеющих ряд особенностей. Также в статье рассмотрены современные тенденции развития международно-правового регулирования международного сотрудничества в научно-технической сфере.

Ключевые слова: наука и техника; международное сотрудничество; научно-техническая сфера; научно-техническое сотрудничество.

V.O. Fetysenko, Postgraduate

National University «Odessa Law Academy»
the Department of International Law and International Relations
Fontanskaya Doroga, 23, Odessa, 65009, Ukraine

THE ESTABLISHMENT OF INTERNATIONAL COOPERATION IN SCIENCE AND TECHNOLOGY: INTERNATIONAL LEGAL ASPECT

Summary

The article explores the history of the formation of international cooperation in science and technology. The emphasis is given to international legal regulation of such cooperation. Author divides the history into several stages with a number of features. Also, the article discusses current trends in international legal regulation of international cooperation in science and technology.

Key words: science and technology; international cooperation; scientific and technical cooperation